

ali etički dosljedno, poštujući svetost života, temeljno načelo zaštite života i integriteta svakog ljudskog bića. Moralno prihvatljivo rješenje moguće je tražiti u sredstvima i procedurama kojima se može spriječiti ovulaciju prije i poslije čina silovanja, a da istodobno nemaju abortivne učinke. Ako kontracepcija ne uspije, a majka ne želi priznati niti prihvatiti vlastito dijete, zajednica ima obvezu prihvatiti se skrbi posvajanja djeteta.

Ovom pregledu sadržaja zbornika treba dodati da se sudionicima simpozija nadahnutom riječju obratio jubilarac o. Fuček. Istaknuo je svoju davnu veliku želju da bude misionar, koju mu je Bog na neizravan način ipak ispunjavao cijelog života, jer u misije nije pošao. No sav njegov rad velike su misije s tisućama bogoslova, mladih, laika, bračnih parova, braćom svećenicima, redovnicima, redovnicama... Posebice je i s ganućem govorio o svojim danima kada je kao katehet vodio zajednicu mladih vjernika katolika na Jordanovcu (1969. — 1974), koja je dala više redovničkih zvanja, a mnogi njezini nekadašnji članovi zauzeti su u crkvenom i društvenom životu, dajući velik doprinos ostvarenju nacionalne slobode i kršćanskomu oblikovanju hrvatskog društva, te o sadašnjem svojem radu duhovnika u Biskupijsko-misijskom sjemeništu Redemptoris mater u Puli, gdje neposredno radi s mnogim budućim misionarima. Želja mu je još molitvom i radom posvetiti se pastoralu umirućih.

Zaključno, zbornik nam donosi veoma aktualne moralnoteološke teme. Otvorena su nova, ili osvjetljena brojna »stara« pitanja pred kojima stoji suvremena moralka. Valja naglasiti da su gotovo bez iznimke predavači isticali Kristovu osobu kao sidro teološke sigurnosti, a moralni nauč Učiteljstva kao temelj iz kojeg se mogu crpsti nadahnuća za odgovore na brojna moral-

na pitanja, imajući pred očima urgentne potrebe pastoralu.

Ovaj je zbornik, kao i simpozij, prigodna »hvala« o. Fučeku, koji je mnoge, počevši od neznatnosti pisca ovog prikaza, zadužio dobrima kao svećenik — posebice misnik, ispovjednik i duhovnik — kao profesor, intelektualac i pisac, otvarajući umove i srca tajnama Božje ljubavi i spasenja, »Radio sam kao dobar Podravec«, našalio se o. Fuček, neumorno i predano služeći na Božjoj njivi za dobro svakog čovjeka, svojeg naroda i Crkve. *Ad maiorem Dei gloriam!*

Vladimir Lončarević

Ivan Vajić (gl. ur.), *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika*, Kršćanska sadašnjost, Glas koncila, Zagreb, 2016, 277 str.

Bonaventura Duda o knjizi *Putokazi sreće: Blaženstva i svjedočanstva vjernika* (dalje: *Putokazi sreće*), izjavio je sljedeće: »Ova čudesna knjiga od prvoga do zadnjega retka pokazat će čitateljima koliko su jake spona božanske ljubavi, milosrda i milosti s onima koji u Njega vjeruju. Ovo je pravi priručnik za vjernike. S njim se dodiruje sam Bog, koji stalno stvara novoga, preobražena čovjeka.« Taj omiljeni hrvatski bibličar jedna je od više osoba koji su pročitali rukopis knjige *Putokazi sreće* prije njezina objavljivanja i napisali su svoje mišljenje o njoj. Te su njihove prosudbe tiskane u knjizi na četiri stranice, odmah nakon naslovnog lista knjige i prije Kazala knjige. Uz ostale, oba hrvatska kardinala, kardinal Josip Bozanić (nadbiskup zagrebački) i kardinal Vinko Puljić (nadbiskup vrhbosanski iz Sarajeva), biranim su riječima preporučili tu knjigu. Među preporučiteljima knjige su i dvojica dekana naših fakulteta, prof. dr. sc. p. Ivan Šestak (Filozofski fakultet Družbe Isusove u Zagrebu) i prof. dr. sc. fra

Andelko Domazet (Katolički bogoslovni fakultet u Splitu). Svoje pozitivno mišljenje o knjizi *Putokazi sreće* dali su također akademik Josip Bratulić (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti), prof. dr. sc. Miro Jakovljević (Akademija medicinskih znanosti Hrvatske), prof. dr. sc. Aleksandra Korać Graovac (Pravni fakultet u Zagrebu) i prof. dr. sc. Ruža Pšihistal (Filozofski fakultet u Osijeku). Zadovoljstvo knjigom *Putokazi sreće* izrazila su i trojica predsjednika naših važnih kulturnih institucija: mr. sc. Božidar Petrač (predsjednik Društva hrvatskih književnika), prof. dr. sc. Ana Planinc-Peraica (predsjednica Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva) i akademik Stjepan Damjanović (predsjednik Matice hrvatske).

Zaključne pak prosudbe trojice recenzentata knjige *Putokazi sreće* otisnute su na završnoj stranici korica knjige. Prvi recenzent, nadbiskup dr. sc. Želimir Puljić, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije, ističe da je ta knjiga »plod uma i srca mnogobrojnih autora i suradnika, koji su Tominim duhom provjere i traženja otkrili veliko blago koje sada povjeravaju čitateljima«. Drugi recenzent, akademik Vladimir Paar (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti) piše: »Poruke blaženstava koje se iščitavaju iz ovoga vrhunski pripremljenoga priručnika, univerzalne su. Neizmjerne su značajne i korisne svim ljudima. Svi težimo postignuću sreće koja se očituje u ljubavi, radosti i miru.« Treći recenzent knjige, prof. dr. sc. Jasenka Markeljević (Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), između ostaloga piše: »Čitajući iznimno nadahnuto djelo *Putokazi sreće*, ilustrirano impresivnim umjetničkim slikama, slijedeći Blaženstva, Svjedočanstva vjernika, Meditacije blaženstava, Plodove Duha Svetoga i Pogovor, susrećemo se s biserom u literaturi na temu sreće. *Quid animo satis?* Doživljaj sreće postaje imperativ

u dominantnoj kulturi materijalizma i relativizma.«

Upravo spomenuta recenzentica, prof. dr. sc. Jasenka Markeljević, naznačila je četiri dijela knjige *Putokazi sreće*. Svaki dio predstaviti ću u nekoliko rečenica.

Prvi dio knjige, nakon predgovora glavnog urednika Ivana Vajića (str. 11–16), pod naslovom *Blaženstva* (str. 17–76) djelo je devetorice hrvatskih teologa, od kojih su osmorica bibličari. Nakon *Uvoda u blaženstva* (dr. sc. fra Ivan Dugandžić) slijede tumačenja svakog od osam blaženstava (prof. dr. sc. o. Pero Vidović, prof. dr. sc. fra Božo Lujčić, prof. dr. sc. s. Nela Gašpar, dr. sc. fra Darko Tepert, doc. dr. sc. fra Domagoj Runje, doc. dr. sc. don Božidar Mrakovčić, prof. dr. sc. mons. Karlo Višaticki, doc. dr. sc. o. Dario Tokić).

Nakon navedenih imena autora prvog dijela knjige *Putokazi sreće*, okićenih nastavnim i znanstvenim titulama, moram reći nekoliko napomena.

Prva napomena: navedena imena čitatelj će ustvari jedva zamijetiti u knjizi. Jedina istaknuta imena su ime glavnog urednika (Ivan Vajić) i imena koja čine tim Uredništva (Biserka Bodulić, Ivan Dugandžić, Zrinka Jelaska, Mijo Nikić, Ivan Vajić, Pero Vidović i Ante Vučković). Imena svih 26 autora knjige kao i imena svih 77 suradnika knjige diskretno su navedena, skoro skrivena, na str. 269–272. Naime, glavni urednik knjige sa svojim suradnicima vodio se poznatim načelom *non quis, sed quid*. Nije naglasak u ovoj knjizi na činjenici tko je nešto napisao, nego na onome što je napisao. Sva pozornost je dana kvaliteti sadržaja teksta knjige.

Druga napomena: svi prilozu u knjizi napisani su jednostavnim izričajem i pitkim stilom. To je bilo željeno načelo glavnog urednika knjige. Tko se nije uspio prilagoditi tomu načelu, morao je odustati od suradnje. Tekst knjige

je zamišljen da bude čitljiv i razumljiv svim slojevima čitatelja. U valovima ove knjige trebali bi jednako vješto plivati oni mladi čitatelji koji tek završavaju osnovnu školu i nositelji najviših znanstvenih i akademskih naslova. Jednako tako, unaprijed je bio zadan opseg svakog dijela knjige. Stoga, što se tiče, primjerice, prvog dijela knjige, svaki od osam komentara svih osam blaženstava, usklađeni su stilom i opsegom. Biblijska stručnost u tim komentarima teče pitkim stilom. Upravo riječ »pitkost« najviše je isticana tijekom dvogodišnjeg rada na knjizi.

Treća napomena se ne odnosi, barem ne izravno, na sadržaj, stručnost ili stil knjige. Ipak ju je važno istaknuti. Svi autori knjige odrekli su se autorskih honorara u korist dviju dobrotvornih ustanova: to su *Mali tečaj kršćanstva Kursiljo* i humanitarna *Zaklada biskup Josip Lang*.

Drugi dio knjige *Putokazi sreće* nosi naslov *Svjedočanstva vjernika* (str. 77–130). Postoje osobe među nama, poznate i anonimne, kojima nitko ne zna broja, koje imaju otvorene uši srži svoga bića za Isusov govor na gori. Isusovim blaženstvima oblikovan je njihov životni stav i konkretnost življenja. Oni svjedoče riječima i, još više, životom. U njihovim svjedočanstvima »titraju iskonska ljudska iskustva imenovana u blaženstvima i dubina susreta s Bogom« (prof. dr. sc. fra Ante Vučković, str. 89). U uredništvo knjige stiglo je zaista mnogo osobnih svjedočanstava, koja su svjedočili i laici i osobe iz posvećena života. Nije urednicima bio nimalo jednostavan ni lagan posao odabrati od svih njih samo osam svjedočanstava (Ivan Miletić, Milica Burić, Ivanka Samardžić, don Mirko Barbarić, o. Antun Cvek SJ, Martina Krznarić, Renata Heinrich, Elvira Katić), za svako blaženstvo po jedno svjedočanstvo vjernika. Ako prvi dio knjige, prema tomu, pred-

stavlja tumačenje blaženstava, drugi dio knjige otkriva činjenicu da postoje osobe koje žive blaženstva. Prvi dio knjige traži smisao intrigantnih Isusovih izjava u Govoru na gori, a drugi dio pokazuje na one ljude u čijem se životu ogleda taj smisao i time prisutnost kraljevstva nebeskog na zemlji.

Treći dio knjige *Putokazi sreće* donosi 16 meditacija (str. 131–188). Najprije, isti autori koji su u prvom dijelu knjige protumačili blaženstva, čitateljima tu nude sasvim svetopisamski i veoma sustavno osam biblijskih meditacija, za svako blaženstvo po jednu meditaciju. I tu je stil »usmjeravanja« meditacijskim tijekom pitak i jednostavan. Čitatelj se, prije nego počne meditirati blaženstva, može bogato informirati o osnovama i vrstama kršćanske meditacije (prof. dr. sc. o. Mijo Nikić SJ, str. 135), o moći meditacije blaženstava (dr. sc. don Vinko Kraljević, str. 142) i o konkretnom postupku meditiranja riječi Božje (Biserka Bodulić, str. 145).

Isto tako, prije sljedećih osam meditacija blaženstava, onih s osvrtnom na svjedočanstva vjernika, knjiga nudi izvanredno jasne upute o meditiranju u tekstu pod naslovom *Postupak meditacije svjedočanstva vjernika* (Biserka Bodulić, str. 163). Nije ni to sve što se tiče meditiranja o blaženstvima. Tekst pod naslovom *Priprema za svakodnevnu meditaciju blaženstava* (prof. dr. sc. Ivan Vajić, str. 181) pravi je metodološki razrađeni tečaj o meditaciji blaženstava. Nakon toga, isti autor daje *Upute za svakodnevnu meditaciju blaženstava* (str. 184), koje usmjeravaju čitatelja kako da, nakon tečaja o meditaciji, krene »samosostalno sa svojim meditacijama« (str. 184), i to svakodnevno, u trajanju do 30 minuta.

Četvrti dio knjige *Putokazi sreće* ima naslov *Plodovi Duha Svetoga* (str. 189–234). Autori knjige imaju biblijsko uvjerenje da je Božja riječ plodna (usp.

Iz 55,10–11). U knjizi se čitatelj zapravo druži s Božjom riječi, tražeći njezin smisao (1. dio), živi po Božjoj riječi (2. dio) te meditira Božju riječ (3. dio). Prema 4. dijelu knjige, plod se pokazuje kao »trag prisutnosti Duha Svetoga u čovjeku« (str. 193). Nakon *Uvoda u plodove Duha Svetoga* (prof. dr. sc. Zrinka Jelaska, str. 193), knjiga vjerna samoj sebi, dosljedno pitkim stilom, predstavlja tri ploda Duha Svetoga: Ljubav (Nada Babić, prof., str. 203), Radost (prof. dr. sc. Zrinka Jelaska, str. 213) i Mir (Nada Babić, prof., str. 225).

Ako je *Predgovor* knjige (prof. dr. sc. Ivan Vajić) *Putokazi sreće* otvorio čitatelju vrata za druženje s jednim sadržajno polifonim tekstom, pisac *Pogovora* (prof. dr. sc. mons. Ivan Šaško, str. 237–247) na maestralan je način dao završnicu knjizi razmišljanjem pod naslovom *Isusova blaženstva i prispodoba o milosrdnom ocu* (str. 237).

U *Dodatku* (str. 249–277) knjige *Putokazi sreće* nalaze se *Pojmovnik*, popis autora, popis suradnika i sadržaj. *Pojmovnik* koji su priredili Ivan Vajić i Biserka Bodulić, na skoro 20 stranica (str. 251–268), je alat kojim će se čitatelj često poslužiti i, bez sumnje, znat će ga cijeliti.

Prva promocija knjige *Putokazi sreće* održana je 8. lipnja 2016. u prepunoj dvorani Vijenac u Zagrebu. Djelo su predstavili mons. dr. sc. Želimir Puljić, zadarski nadbiskup i predsjednik HBK; prof. dr. sc. Ante Vučković iz Splita; akademik Stjepan Damjanović, predsjednik Matice hrvatske; te prof. dr. sc. Ivan Vajić, glavni urednik knjige.

O bogatstvu knjige *Putokazi sreće* dalo bi se još puno reći. Svaki njezin dio, primjerice, otvoren je jezgrovitim citatima velikana iz crkvene povijesti. O umjetničkim slikama Zvonimira Šepata, koje slijede tematiku knjige i koje je umjetnik izradio upravo za ovu knjigu, čujem samo lijepe riječi.

Ovaj prikaz knjige *Putokazi sreće* završavam četirima opažanjima koje se odnose na knjigu kao na eventualni priručnik, na hermeneutiku teksta knjige, na tehničku opremu knjige te na inicijatora projekta čiji je plod ova knjiga.

Knjiga *Putokazi sreće* nije zamišljena kao priručnik, sveučilišni, srednjoškolski ili za osnovnu školu. Ipak, indikativne su neke pojave s raznih strana koje joj daju mjesto među priručnicima. Primjerice, poput sveučilišnog priručnika recenzirala su je tri recenzenta. Jedan od recenzenata (akademik Vladimir Paar) izričito je naziva priručnikom. Isto to čini i Bonaventura Duda u svojem mišljenju o knjizi. Sam glavni urednik (Ivan Vajić) naziva je također priručnikom (str. 15).

Hermeneutika koju tekst knjige *Putokazi sreće* implicitno pretpostavlja ili diskretno sugerira ide sasvim na ruku čitatelju. Već sam možda prenaglasio pitku čitljivost knjige. Razumije se, ovu knjigu čitatelj može čitati u kontinuitetu, od njezine prve do posljednje stranice. To bi možda i bila najprikladnija čitateljeva odluka za njegovo prvo čitanje knjige. No, to je knjiga kojoj će se čitatelj vraćati i opet vraćati. Slijedit će pri tom svoje osobne potrebe i naklonosti. Jednom će pročitati samo neki od komentara blaženstava i ništa više. Drugi put će uzeti u ruke ovu knjigu iz molitvenih potreba. Poslužiti će se nekom od njezinih 16 meditacija na temu blaženstava...

Upravo zato što ova knjiga nije za jednokratno čitanje, preporučio bih njezinim izdavačima da za sljedeće izdanje, koje uskoro očekujem, načine neke tehničke izmjene. Naime, aktualna opremljenost knjige *Putokazi sreće* neupitno je veoma uspjela pod estetskim vidom, ali je manje praktična za čestu i »posvudašnju« uporabu. Stoga bih, primjerice, smanjio format knjige, tako da se lako može spremiti u putnu torbu i ugodno

čitati u autobusu, u zrakoplovu i sl. Odlučio bih se za jeftiniji papir, osim za listove slikovnih ilustracija knjige. Time bi se smanjila i cijena knjige. Ili, možda, uz postojeće raskošno izdanje knjige *Putokazi sreće*, zašto ne razmišljati o paralelnom, jednostavnijem izdanju. Uostalom, u izdavačkom svijetu poznata su dvostruka izdanja iste knjige: u raskošnijem izdanju s tvrdim uvezom (*hardcover edition*) te u jeftinijem izdanju s mekanim uvezom (*paperback edition*). Jednom riječju, i načinom tehničke opreme trebalo bi ovu knjigu učiniti pristupačnom što brojnijem čitateljstvu.

Već je poznato da je na knjizi *Putokazi sreće* radio velik tim ljudi: 26 autora (15 teologa i 11 laika) i 77 suradnika (62 laika i 15 teologa). Ipak, svatko tko je bio u tijeku nastajanja ove knjige zna da bez Ivana Vajića ne bi bilo ovoga djela. Na duhovnim krilima, koja je stekao na Kursilju i dijelom na ignacijevskim duhovnim vježbama, Ivan Vajić izgradio je koncepciju ove knjige. A zatim je znao naći prikladne suradnike i od svakoga od njih postići kvalitetu kakvu je zamislio. Neumorno, prodorno, uvjeren da ima poslanje, misiju, poput biblijskog proroka, Ivan Vajić nije znao za odmor sve dok knjiga nije bila dovršena. U zgodno i nezgodno vrijeme (usp. 2 Tim 4,2) nazivao je, posjećivao, uvjeravao... raznovrsne svoje suradnike o važnosti i potrebi jednog takvog djela. Knjiga *Putokazi sreće* jest stoga ponajprije djelo menadžera, ekonomista, autora svjetski priznatog priručnika iz ekonomije, nositelja nagrade HAZU... prof. dr. sc. Ivana Vajića. On pak sâm, taj angažirani kršćanski laik, ovaj govor o njegovim zaslugama prokomentirao bi veoma kratko, nekako ovako: »To je djelo Duha Svetoga.«

Pero Vidović

Jenny Thompson, *Vodič za rad s djecom i učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama*, Educa, Zagreb, 2016, 163 str.

Vodič za rad s djecom i učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama (izvorno: *The Essential Guide to Understanding Special Education Needs*) napisala je britanska pedagoginja Jenny Thompson. Autorica je viši predavač na studiju pedagogije pri Sveučilištu Derby u Velikoj Britaniji. Ujedno je i koordinator za studente s posebnim potrebama. Ovom je knjigom obuhvatila najčešće posebne odgojno-obrazovne potrebe s kojima se susrela tijekom višegodišnjeg rada s djecom i studentima te ih podrobno analizirala i ponudila savjete koji će nastavnicima olakšati rad.

Djelo se sastoji od uvoda u problematiku, devet poglavlja u kojima se pojedinačno obrađuju posebne odgojno-obrazovne potrebe učenika te na samom kraju rječnika i kazala. Autorica je u svakom od devet poglavlja detaljno obradila određenu posebnu odgojno-obrazovnu potrebu pozivajući se na izvršena istraživanja i vlastito iskustvo. Opsežnim korištenjem literature iznosila je znanstvene i praktične podatke, dok je preciznim pitanjima navodila čitatelja na preispitivanje vlastita znanja i načina rada.

U uvodu autorica je navela statističke podatke o prisutnosti djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u Engleskoj. Objasnila je kako je svojom knjigom htjela olakšati njihov ulazak u školski sustav, odnosno, pripremiti nastavnike na rad s takvom djecom, čime bi rezultati njihova školovanja bili znatno bolji. Kako je napisala, »knjiga želi biti praktičan i prijateljski priručnik za upotrebu u školi« (str. 12). Posebno je naglašavala što ranije prepoznavanje odgojno-obrazovnih potreba u djeteta, kako bi ono na vrijeme dobilo odgova-